

DORILAR HAQIDA TUSHUNCHA, FARMAKALOGIK XOSSALARI, SAQLASH UCHUN SHAROIT YARATISH USULLARI

Ahmedova Feruza Abduraxmonovna

Olmalig abu ali ibn sino nomidagi jamoat salomatlik texnikumi o'qituvchilari

Muhiddinova Fotimaxon Ilxomjonovna

Olmalig abu ali ibn sino nomidagi jamoat salomatlik texnikumi o'qituvchilari

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada dorilarning xususiyatlarini aniqlash, bazi dori turlari haqida qisqacha ma'lumot berib o'tish va uni saqlanish sharoiti va dorivor o'simlik xomashyosi - dori vositalarini ishlab chiqarish va tayyorlash uchun foydalaniladigan, tarkibida biologik faol moddalar bo'lgan o'simliklar yoki ularning qismlari haqida mulohazalar ilgari surilgan.

Kalit so'z: substansiya, tibbiy buyumlar, farmasevtik faoliyati, muqobilik sertifikat, infeksiyon eritma.

KIRISH

Dori vositalari - kasalliklar profilaktikasi, ularga tashxis qo'yish va ularni davolash, shuningdek odam organizmining holati va funksiyalarini o'zgartirish uchun tibbiyot amaliyotida qo'llanilishiga ruxsat etilgan dori moddalari (substansiyalar) va yordamchi moddalar asosida olingan vositalar, dori moddalari (substansiyalar), dori preparatlari; **dori moddalari (substansiyalar)** - farmakologik, immunologik yoki metabolik faollikka ega bo'lgan yoxud tashxis qo'yish maqsadi uchun foydalaniladigan, tibbiyot amaliyotida qo'llanilishiga ruxsat etilgan, kelib chiqishi tabiiy yoki sintetik moddalar; **dori preparatlari** - dozalangan, idishga joylangan-o'ralgan, qo'llanish uchun tayyor dori vositalari; **sifatsiz dori vositasi va tibbiy buyum** - yaroqsiz holga kelgan va (yoki)

yaroqlilik muddati o'tgan dori vositasi va tibbiy buyum; **tibbiy buyumlar** - kasalliklar profilaktikasi, ularga tashxis qo'yish va ularni davolash uchun, shuningdek odam organizmining holati va funksiyalarini o'zgartirish uchun tibbiyot amaliyotida qo'llanilishiga ruxsat etilgan buyumlar; **farmatsevtika faoliyati** - dori vositalari va tibbiy buyumlar yaratish bo'yicha

ilmiy-tadqiqot ishlarini, shuningdek ularni ishlab chiqarish, tayyorlash, ularning sifatini nazorat qilish hamda ularni realizatsiya qilishni qamrab oladigan faoliyat;

O‘zbekiston Respublikasida ro‘yxatdan o‘tkazilgan dori vositalarining g‘ayriqonuniy nusxalari - intellektual mulk to‘g‘risidagi qonun hujjatlari buzilgan holda muomalaga kiritilgan dori vositalari; **qalbakilashtirilgan dori vositasi va tibbiy buyum** - tarkibi yoki xususiyati

to‘g‘risida yoxud ishlab chiqaruvchisi haqida yolg‘on axborot ilova qilingan dori vositasi va tibbiy buyum; **muvofiglik sertifikat** - sertifikatlangan mahsulotning belgilangan talablarga muvofigligini tasdiqlash uchun sertifikatlashtirish tizimi qoidalariga binoan berilgan hujjat; **dori vositalari kesishgan kontaminatsiyasi** - xomashyo, oraliq mahsulot yoki tayyor mahsulotning boshqa xomashyo yoki tayyor mahsulot bilan texnologik jarayon vaqtida, tashish yoki saqlashda ifloslanishi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Dori - kasalliklarni davolash yoki oldini olish uchun ishlatiladigan modda. Har qanday dorini odamlarga qo‘llashdan oldin hayvonlarda sinab ko‘riladi va klinikalarda kuzatiladi. Dorilar kimyo-farmatsevtika zavodlarida sintetik moddalardan, o‘simlik, hayvon yoki mikrobiologik mahsulotlardan, tez buziladigan ayrim dorilar esa dorixonalarda tayyorlanadi. Dorilar turli xilda, mas, suyuq (qaynatma, tindirma, eritma, suspenziya va boshqalar), yumshoq (surtma, liniment, krem, pasta va boshqalar), qattiq (sochma, tabletka, draje, granula va boshqalar) hamda alohida in‘yeksiya maqsadlari uchun ampula holida chiqariladi.

Ta‘siriga ko‘ra, yurak dorilari, surgi, siydik haydaydigan, og‘riq qoldiradigan, issiq tushiradigan, narkotik, uyqu keltiradigan va boshqa dorilar bo‘ladi. Bevosita kasallikning qo‘zg‘atuvchisiga ta‘sir qiladigan dorilar alohida guruhni tashkil etadi, bularga bezgak, zaxm, silga qarshi va boshqa dorilar kiradi. Ular kimyoviy terapevtik vositalar deb ataladi. Dorilarning shifobaxsh ta‘siri bemorning yoshi, ahvoli va dozaga bog‘liq. Katta doza organizmni zaharlashi, kam doza esa kasallik qo‘zg‘atuvchisini o‘sha doriga chidamli qilib qo‘yishi mumkin. Shuning uchun dorini faqat vrach buyurgan dozada qabul qilish kerak. Dorilar sirtga ishlatiladi, ichiriladi, nafas yo‘li orqali yuboriladi va in‘yeksiya qilinadi. Ularning kuchi, ta‘siri

organizmga qay yo‘l bilan va qanchalik tez kiritilishiga bog‘liq. Ba’zi dorilar takror yuborilganda organizmda to‘planib ta’sir etadi. Dorini ko‘rko‘rona qabul qilish yaramaydi, chunki ko‘p kasalliklar belgisi bir-biriga o‘xshaydi, uning uchun keraksiz dorilarni qabul qilish sog‘liqqa zarar yetkazadi. Organizmga kirgan dorilar qisman parchalanadi va o‘zgaradi, keyin buyrak, hazm va nafas yo‘llari, ter va boshqa orqali chiqib ketadi. dorilar uyda bolalarning bo‘yi yetmaydigan joyda saqlanishi kerak. Har bir dorini yaroqlilik muddati yorlig‘ida qayd qilinadi, belgilangan muddatdan uzoq saqpanganda ta’sirini yo‘qotadi. Keyingi yillarda xorijdan keltirilgan dorilar xili bir qadar ortdi, shu bois uni faqat vrach maslahati bilan qabul qilish zarur.

Dorixonalarda tayyorlanadigan dori vositalarining tarkibi, yaroqlilik muddati, saqlash sharoitlari va sterilizatsiya rejimlari

Inyeksion va infuzion eritmalar					
T/r	Tayyorlanadigan dori voistasining nomi	Tarkibi	Yaroqlilik muddati (kunlik) 25°S dan yuqori bo‘lmagan	Saqlash sharoitlari	1-jadval Sterilizatsiya rejimlari (vaqti va harorati)
	1	2	3	4	5
	Analginning 25%, 50% eritmali	Analgin 250 g, 500 g uchun suv 1 l gacha	30	Yorug‘lik tushmaydigan joyda	120°S 8 daq.
	Atropin sulfatning 1%, 2,5%, 5% eritmali	Atropin sulfat 0,1 g, 0,25 g, 0,5 g	30	Yorug‘lik tushmaydigan joyda	120°S 8 daq.
	“Atsesol” eritmasi	0,1 m xlorid kislotasi — 0,1 ml Inyeksiya uchun suv 10 ml gacha	30		120°S 8 daq.
		Natriy atsetat 2 g Natriy xlorid 5 g Kaliy xlorid 1 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha			

	Inyeksiya uchun suv		30		120°S 8 daq.
	Glitserinning 10% li eritmasi	Glitserin (suvsiz)100 g Natriy xlorid 9 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha	30		120°S 8 daq.
	Glyukoza 5%, 10%, 20%, 25% li eritmalari	Glyukoza 50 g, 100 g, 200 g, 250 g 0,1 m xlorid kislotasining eritmasi rN 3,0-4,1 gacha Natriy xlorid 0,26 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha	30		120°S 8 daq.
	Dibazolning	Dibazol 5 g, 10 g	60		120°S 8 daq.

	0,5%, 1% li eritmalari	0,1 m xlorid kislotasi 10 ml Inyeksiya uchun suv 1 l gacha			
	Dimedrolning 1%, 2% li eritmalari	Dimedrol 10 g, 20 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha	30	Yorug'lik tushmaydigan joyda	120°S 8 daq.
	“Disol” eritmasi	Natriy xlorid 6 g Natriy atsetat 2 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha	30		120°S 8 daq.
0.	Qon o'rni bosuvchi Petrov suyuqligi	Natriy xlorid 15 g Kaliy xlorid 0,2 g Kalsiy xlorid 1 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha	30		120°S 8 daq.
1.	Kaliy xloridning 0,5%, 1%, 3%, 5%, 7,5%, 10% li eritmalari	Kaliy xlorid 5 g, 10 g, 30 g, 50 g, 75 g, 100 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha	30		120°S 8 daq.
2.	Kalsiy xloridning 0,25%, 0,5%, 1%, 5%, 10% li eritmalari	Kalsiy xlorid 2,5 g, 5 g, 10 g, 50 g, 100 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha	30		120°S 8 daq.
3.	Kalsiya glyukonatning 10% li eritmalari	Kalsiy glyukonat 100 g Inyeksiya uchun suv 1 l gacha	7		120°S 8 daq.

4.	“Kvartasol” eritmasi	Natriy gidrokarbonat 1 g Natriy atsetat 2,6 g Natriy xlorid 4,75 g	30		120°S 8 daq.
		Kaliy xlorid 1,5 g. Inyeksiya uchun suv 1 l gacha			

Omborxonada barcha dori vositalari va tibbiy buyumlar stellajlarda va tagliklarda joylashtirilishi kerak. Dori vositalarini va tibbiy buyumlarni polda tagliklarsiz joylashtirishga yo‘l qo‘yilmaydi. Tagliklar polda bir qatorda yoki stellajlarning balandligi hisobga olingan holda stellajlarda bir necha qavatda joylashtiriladi.

Dori vositalarini va tibbiy buyumlarni saqlash xonalari va ulardagi asbobuskunalar, jihozlar toza holatda saqlanishi kerak.

Ishlab chiqaruvchilar va ulgurji realizatsiya qiluvchi tashkilotlar dori vositalari va tibbiy buyumlarning buzilishi (to‘kilishi, sochilishi, sinishi), mikroorganizmlar tomonidan shikast yetkazilishi va dori vositalari kesishgan kontaminatsiyasining oldini olish uchun tegishli choralarni ko‘rishi kerak.

Omborxonada hasharotlar, kemiruvchi va boshqa turdagi hayvonlardan saqlanadigan sharoitlarni yaratish va ularga qarshi qo‘llaniladigan vositalar bilan ta‘minlanish talab etiladi. Bunda kuchli ta‘sir etuvchi vositalar ishlatilishi taqiqlanadi.

Dori vositalarini va tibbiy buyumlarni saqlash quyidagicha tizimlashtirilgan tarzda bo‘lishi mumkin:

farmakologik guruhlari bo‘yicha; qo‘llanish usullari bo‘yicha.

Barcha dori vositalarini va tibbiy buyumlarni o‘ramlarda tamg‘alanishi tashqi tomonga qaratilgan holda taxlanishi va joylashtirilishi kerak.

Ishlab chiqaruvchilar va ulgurji realizatsiya qiluvchi tashkilotlarda dori vositalarining hisobi yaroqlilik muddatlari bo‘yicha elektron yoki qog‘oz shaklida yuritiladi. Dori vositalari omborxonalarda fizik-kimyoviy xususiyatiga qarab alohida, ishlab chiqaruvchilar tomonidan belgilangan sharoitlarda harorat, namlik va yorug‘lik rejimlariga rioya qilgan holda saqlanishi kerak.

Omborxonada harorat va namlik har kuni maxsus elektron dasturda yoki sahifalari raqamlangan, tikilgan va muhrlangan (tadbirkorlik subyektlaridan muhr bilan tasdiqlash talab qilinmaydi) jurnalda qayd etilishi lozim. Yorug‘likdan himoya qilishni talab qiladigan dori vositalari qorong‘i xonada yoki qora rangga bo‘yalgan, eshiklari zich yopiladigan shkaflarda yoxud qopqog‘i zich yopilgan yashiklarda saqlanishi kerak. Termolobil dori vositalarini saqlashda ular tamg‘alanishi yoki qo‘llash bo‘yicha yo‘riqnomada ko‘rsatilgan harorat rejimiga rioya etilishi kerak.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Dorivor o‘simlik xomashyolari (avvaldan quritilgan) havo yaxshi aylanadigan, quruq xonalarda, yopiq (shisha, metall, yog‘och) idishlarda saqlanishi kerak. Bog‘lovchi materiallardan iborat tibbiy buyumlarni saqlashga quyidagi talablar qo‘yiladi:

bog‘lovchi materiallar quruq, havo yaxshi aylanadigan, chang va kemiruvchilardan himoyalangan xonalarda saqlanadi. Sterillanmagan materiallarni isitilmaydigan xonalarda saqlashga ruxsat etiladi. Steril materiallarni harorat o‘zgarishida o‘ram sifatiga ta’sir qilmasligi uchun ularni harorat darajasi tez o‘zgarmaydigan xonada saqlashga yo‘l qo‘yiladi; sterillangan bog‘lov materiallarini omborxonada saqlashda ularni ishlab

chiqarish muddatlari bo‘yicha taxlash zarur. Rezina buyumlardan iborat tibbiy buyumlarni saqlashga bo‘lgan talablar: xona quyosh nuridan himoya qilingan bo‘lishi kerak. Yorug‘lik faqat sun‘iy,

elektr orqali bo‘lishi lozim; buyumlar solingan qutilar va shkaflar markaziy isitish batareyasidan 1 metr dan

kam bo‘lmagan, shuningdek pechlardan 5 metr dan kam bo‘lmagan uzoqlikda joylashtirilishi kerak.

REFERENCES

1. «Dori vositalari sifat standartlarining asosiy qoidalari» Tst-42-01-2002
2. Davlat farmakopeyasining amaldagi nashrlari
3. Me‘yoriy hujjatlar nusxalari
4. O‘zR «Standartlash to‘g‘risidagi qonuni» 1993 yil 28 dekabr
5. O‘zR «Dori vositalari va farmatsevtik faoliyati haqidagi qonun» 1997 yil 25 aprel
6. O‘zR farmatsevtika faoliyati 2003, 2001 yy, I-III t.
7. Kasakin I.Vnedrenie standartov GMP i ISO.Remedium.2003g. YAnvar-Fevral. 82-83s.

